

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI: 1002

Âlî Paşa

Yılmaz ÖZTUNA

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI: 1002

ÂLÎ PAŞA

Yılmaz ÖZTUNA

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ: 106

Kapak Düzeni : Saim ONAN

AŞAT LİA

AMİTİSÜ - 1988

ISBN 975-17-0265-8

© Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988

Onay : 19.8.1988 tarih ve 928-1-3879 sayı

Baskı Sayısı : 8.000

Kılıçaslan Matbaacılık Ltd.Şti., ANKARA

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	5
I. Hayatı.....	7
II. Devri.....	73
III. Şahsiyeti.....	101
IV. Kaynaklar.....	141

ÖNSÖZ

Âli Paşa (1815-1871), bütün Türk tarihinin yetiştirdiği en büyük devlet adamı ve diplomatlarından biridir. Tanzimat dönemine yön veren üçlü'nün (trionvira) ikinci şahsiyetidir. Tanzimat'ın lideri Mustafa Reşid Paşa'dan sonra gelen devlet adamı. Üçüncü kişi ise Keçeci-zâde Fuad Paşa'dır. Bu üç dehâ sahibi adam, İmparatorluk Türkiyesi'nde, XIX. asrın ortalarında parlak bir dönem yaşattılar. Âli ve Fuad Paşalar, yaşça akran ve çok yakın arkadaş olup şaşkıncı denecek derecede mükemmel bir âhenk içinde çalıştılar. Biri sadrâzam olduğu zaman, diğeri hâriciye'ye geçti. Hâriciye nâzırlığı Tanzimat Türkiyesi'nde, sadâret (başbakanlık) makamından sonra, Devlet hayatı için, ikinci önemli makamdır. Büyük Reşid Paşa ise, Âli ve Fuad Paşalar'ı yetiştirerek onlara iktidar veren kişidir.

Reşid Paşa, Kanunî Sultan Süleyman'dan sonra gelen Türk devlet adamları arasında, en mükemmel ekip oluşturmasını bilmiş, her sahada en yetenekli kişileri teşhis ve temyiz ederek himaye etmiş, yetiştirmiştir. Yetiştirdiklerinin en büyüğü ise Âli Paşa'dır.

Âli Paşa 5 defa sadrâzam (başbakan) olarak bu makamda toplam 8 yıl, 3 ay, 19 gün görev yaptı. Hâriciye nâzırlığına (dış işleri bakanlığı) 8 defa geldi ve toplam 14 yıl, 4 ay, 4 gün kaldı ki, bu müddet, nezâretin kurulmasından günümüze (1988) kadar gelen hâriciye-dış işleri nâzır-bakanlarının görev süreleri içinde 1. gelmektedir.

Inanılmıyacak derecede mütevazi bir aileden gelen, bir kapıcının oğlu Âlî Paşa, daha bir çok yüksek görevde bulundu. 2 yıl, 10 ay, 25 gün Londra büyükelçiliği yaptı ki, o dönemde bir çok bakanlıktan önemli sayılıyordu. Britanya Cihan Devleti'nin, Victoria İngilteresi'nin taht şehrinde büyükelçilik...

25 yaşında Londra sefiri ve hâriciye müsteşarı oldu. Türkiye tarihinin en genç yükselen devlet adamları arasındadır. Mükemmel bir Fransızca biliyordu. Hârikulâde bir ileriye görüş kabiliyeti vardı. Diplomatik ve politik gelişmelerin nasıl olacağını daima evvelden ve çok defa başarıyla hesaplıyabiliyordu. Üstâdı Reşid Paşa'nın ölümünden sonra, Avrupa'nın en büyük diplomatı olarak kabûl edildi.

Başarılarını, alkışlanarak değil, büyük düşmanlıklar, kıskançlıklar, rekabetler, ihtiraslar, anlayışsızlıklar içinde gerçekleştirdi. Bilhassa Yeni Osmanlılar denen siyasî akımın lideri olan büyük şair Ziyâ Bey (Paşa), Âlî Paşa'ya kan kusturdu ve ölümünü çabuklaştırdı. Ufak tefek, zayıf, narin bünyeli, hassasiyetini otorite ve disiplin altında saklıyan Âlî Paşa elli altı buçuk yaşında öldü. Bu kitabımızda, bu olağan dışı adamın hayat hikâyesini okuyacaksınız.

Yılmaz ÖZTUNA

Ankara, 20 Mayıs 1988

Âli Paşa (1815-1871), beş defa sadrâzam (başbakan) ve sekiz defa hâriciye nâzırı (dış işleri bakanı) olmuş bir Osmanlı Türk Devlet adamıdır. Sekiz buçuk yıl sadrâzam, on dört buçuk yıl hâriciye nâzırı ve buna benzer en yüksek görevlerde, Tanzimat Türkiyesi'nde birinci planda rol oynamıştır. Tanzimat'ın lideri Mustafa Reşid Paşa'dan sonra, Tanzimat döneminin ikinci büyüğü sayılmıştır. Üçüncüleri olan Keçeci-zâde Fuad Paşa ile beraber mükemmel bir üçlü oluşturarak, Osmanlı imparatorluğuna parlak bir devir yaşatmışlardır. Bütün Türk tarihinin yetiştirdiği en büyük devlet adamlarından ve diplomatlarından biri olan Âli Paşa'nın hayatını ve kişiliğini bu kitapta okuyacaksınız.

ISBN 975-17-0265-8

915.- TL.

